

KRAJOBRAZ A TURYSTYKA

Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 14
Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, 2010

Elżbieta PAPIŃSKA

Uniwersytet Łódzki
Katedra Geografii Fizycznej
e-mail: epapin@uni.lodz.pl

ZNACZENIE RÓŻNORODNOŚCI KRAJOBRAZU REPUBLIKI POŁUDNIOWEJ AFRYKI W ROZWOJU TURYSTYKI

IMPORTANCE OF LANDSCAPE DIVERSITY IN TOURISM DEVELOPMENT IN REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Słowa kluczowe: różnorodność krajobrazu, ekoregiony, ekoturystyka, parki narodowe, RPA
Key words: *landscape diversity, ecoregions, ecotourism, national parks, South Africa*

Streszczenie Republika Południowej Afryki zajmuje południowy kraniec kontynentu afrykańskiego między 22° a 35°S i 17°E a 33°E. Powierzchnia RPA wynosi ponad 1,2 mln km². Ten duży pod względem powierzchni kraj cechuje się bardzo złożoną budową geologiczną oraz urozmaiconą rzeźbą – najwyższy szczyt Njesuthi znajduje się w Górach Smoczyc i osiąga 3408 m n.p.m. Warunki klimatyczne kształtowane są w znacznej mierze przez prądy morskie: zimny Benguelski na Oceanie Atlantyckim opływający południowo-zachodnie wybrzeże oraz ciepły Mozambicki (Agulhas) na Oceanie Indyjskim opływający wschodnie wybrzeże RPA. Zróżnicowane warunki wilgotnościowe i termiczne znajdują odzwierciedlenie w pokrywie roślinnej Południowej Afryki, która w znacznej mierze wpływa na rozmieszczenie fauny. Na terenie RPA wyodrębnia się 9 głównych biomów (NBSAP, 2005) i 17 lądowych ekoregionów (Olson i in., 2001). Wszystko to powoduje, iż opisywany kraj charakteryzuje się dużą różnorodnością krajobrazu, wpływającą w znacznym stopniu na rozwój turystyki.

Abstract *Republic of South Africa is located at the southernmost region of Africa, and it extends from 22° to 35°S and from 17° to 33°E. Republic of South Africa covers more than 1,2 M km², and characterized by complex geological structure and variety of land relief. The highest elevation: Njesuthi Mountain, with the elevation 3408 m, is located in Drakensberg Mountain range. Climate conditions are strongly influenced by ocean currents. The cold Benguela flows along southwest coast, in the Atlantic Ocean, and warm Mozambique (Agulhas) flows along east coast of the country, in the Indian Ocean. The vegetation diversity reflects the variety of humidity and thermal conditions. There are 9 main biomes and 17 continental ecoregions in South Africa. All of the mentioned factors influence the tourism development.*

WPROWADZENIE

Republika Południowej Afryki zajmuje południowy kraniec kontynentu afrykańskiego między 22° a 35°S i 17°E a 33°E. Powierzchnia RPA wynosi ponad 1,2 mln km². Ten duży pod względem powierzchni kraj cechuje się bardzo złożoną budową geologiczną oraz urozmaiconą rzeźbą – najwyższy szczyt Njesuthi znajduje się w Górach Smocznych i osiąga 3408 m n.p.m. Warunki klimatyczne kształtowane są w znacznej mierze przez prądy morskie: zimny Benguelski na Oceanie Atlantyckim opływający południowo-zachodnie wybrzeże oraz ciepły Mozambicki (Agulhas) na Oceanie Indyjskim opływający wschodnie wybrzeże RPA. Zróżnicowane warunki wilgotnościowe i termiczne znajdują odzwierciedlenie w pokrywie roślinnej Południowej Afryki, która w znacznej mierze wpływa na rozmieszczenie fauny. Na terenie RPA wyodrębnia się 9 głównych biomów (NBSAP, 2005) i 17 lądowych ekoregionów (Olson i in., 2001).

Najcenniejsze pod względem przyrodniczym obszary objęte są różnymi formami ochrony, zarówno międzynarodowymi (np. obiekty z listy światowego dziedzictwa UNESCO, rezerwaty biosfery UNESCO), państwowymi (np. parki narodowe, rezerwaty przyrody), jak i prywatnymi. Starania organizacji rządowych i prywatnych zmierzają do stworzenia rozległej sieci obszarów chronionych, tak aby wszystkie wrażliwe, cenne a także typowe dla tego obszaru świata biomy i ekoregiony znalazły się pod ochroną (Majchrowska, Papińska, 2008). Nie oznacza to jednak zamknięcia tych terenów przed turystami, wręcz przeciwnie – udostępnianie ich, ale z uwzględnieniem odporności i wrażliwości środowiska na degradację, nie dopuszczając do przekroczenia progu równowagi ekologicznej.

Celem pracy jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, jaki wpływ na rozwój turystyki w RPA ma duża różnorodność krajobrazów tego kraju. Przyjęto założenie, iż wielkość ruchu turystycznego na danym obszarze może odzwierciedlać atrakcyjność poszczególnych typów krajobrazu, a tym samym wskazywać na ich znaczenie w rozwoju turystyki. Ruch turystyczny monitorowany jest według określonych zasad jedynie na terenie parków narodowych. Podstawowym materiałem pozwalającym na prześledzenie wielkości i tendencji zmian ruchu turystycznego są więc dane statystyczne publikowane przez SANParks (Dyrekcję Parków Narodowych RPA). Wyniki analiz danych statystycznych zostały poddane subiektywnej autorskiej weryfikacji, której podstawą były bezpośrednie obserwacje terenowe przeprowadzone podczas miesięcznego pobytu w RPA.

RÓŻNORODNOŚĆ KRAJOBRAZU RPA

Wyrazem różnorodności środowiska przyrodniczego RPA mogą być ekoregiony. Są to według WWF (1999) stosunkowo duże obszary lądowe lub wodne, wyróżniające się określonymi warunkami siedliskowymi wpływającymi na skład gatunkowy i zbiorowiska naturalne. Do głównych kryteriów delimitacji ekoregionów należą: położenie geograficzne, warunki klimatyczne, geologia i rzeźba, warunki wodne

i glebowe, szata roślinna, różnorodność gatunkowa fauny. W odniesieniu do świata roślin i zwierząt ważną rolę odgrywa liczba gatunków endemicznych.

Na obszarze RPA wyodrębniono 17 ekoregionów lądowych, z czego 14 zajmuje znaczące powierzchnie (tab. 1). Niektóre z wydzielonych ekoregionów na terenie RPA charakteryzują się dużym wewnętrznym zróżnicowaniem, co stało się podstawą do dokonania ich podziału na mniejsze jednostki. Najwięcej subregionów wydzielono w ekoregionach Fynbosu (AT1201 i AT1203) - w części nizinnej 9, górskiej 4 oraz w ekoregionie Succulent Karoo (AT1322), gdzie wyznaczono 2 strefy z łącznie 9 subregionami. Dobrze odzwierciedla to dużą różnorodność krajobrazową Południowej Afryki. Granice ekoregionów nie są oczywiście zbieżne z granicami politycznymi i wykraczają one poza obręb RPA, obejmując swoim zasięgiem m.in. Lesoto, Swaziland, Namibię, Botswanę czy Zimbabwe. Dane zawarte w tabeli 1 obrazujące powierzchnię zajmowaną przez dany ekoregion odnoszą się do całej powierzchni, także poza granicami RPA (tab. 1).

Innym ważnym kryterium odzwierciedlającym różnorodność warunków przyrodniczych opisywanego obszaru są biomy (tab. 2, ryc. 1). Na obszarze RPA wyróżniono 9 głównych biomów: pustyń (desert), fynbosu, lasów (forest), succulent Karoo, Nama Karoo, łąk (grassland), zarośli (Albany Thicket) oraz obszarów podmokłych (wetlands).

Najbardziej typowym biometem dla obszaru Południowej Afryki jest sawanna. Biom ten zajmuje prawie 34% powierzchni kraju (tab.2). Jest on dość dobrze chroniony, gdyż ponad 10% jego powierzchni podlega ochronie. Biom sawanny jest bardzo wewnątrznie zróżnicowany, co odzwierciedla duży stopień różnorodności warunków siedliskowych. Reprezentowany jest on przez 87 typów roślinności.

Drugim pod względem zajmowanej powierzchni jest biom łąk (grassland). Występuje on w 6 prowincjach RPA i zajmuje on ok. 30% powierzchni, zaś w południowej Afryce aż 46% (Low, Rebelo, 1996). Jest on także wewnątrznie zróżnicowany o czym świadczy aż 80 typów roślinności wyróżnionych w tym biomie. Niestety jest on dość słabo chroniony, gdyż zaledwie 2,5% jego powierzchni znajduje się w granicach obszarów prawnie chronionych. Termin łąki (grassland) nie do końca odzwierciedla skład gatunkowy tego biomu, gdyż zaledwie 1 gatunek na 6 to trawy (NBSAP, 2005). Drzewa w tym biomie występują niezwykle rzadko. Nie tylko roślinność tego biomu wykazuje duże zróżnicowanie, ale i świat zwierząt jest tu bogaty. Występują w jego obrębie także gatunki zagrożone. Wśród nich są zwłaszcza ptaki i duże ssaki.

Biom Nama Karoo występuje w centralnej części zachodniej połowy RPA. Zajmuje niewiele ponad 1/5 powierzchni kraju, lecz co warto zauważyć, niecały 1% powierzchni biomu podlega ochronie. Jest on stosunkowo mało zróżnicowany, występuje w nim 15 typów roślinności. W krajobrazie dominują trawy i niskie zarośla kolczaste, które tworzą mozaikę z sukulentami, geofitami i roślinami jednorocznymi. Drzewa występują na obszarach wilgotniejszych, głównie w dolinach rzek i na obszarach położonych wyżej nad poziomem morza, które otrzymują więcej opadów.

Tab. 1. Ekoregiony RPA
Tab. 1. Ecoregions of South Africa

Nazwa ekoregionu w RPA i wg WWF <i>Name ecoregion in South Africa and by WWF</i>	Położenie geograficzne <i>Geographic location</i>	Charakterystyka ekoregionu <i>Characteristics of ecoregion</i>	Pow. w km² <i>Area</i>
1. Drakensberg lower region – Drakensberg montane grasslands, woodlands and forests (AT1004)	Góry Smocze RPA, Suazi, Góry Stormsberg, Blouberg, Góra Andersson, Soutpansberg i niższe części stoków Płaskowyża Lesotho	Wys. 1800-2500 m n.p.m. Opady: 450 mm na SW; >1100 mm na NE; najwyższe wzniesienia > 1900 mm; Płaskowyż Lesoto w cieniu opadowym; Temp.: -13° C do 40 °C; śr. 15 °C; litologia: piaskowce i łupki; doleryty; gleby: litosole, głównie wyługowane; roślinność: łąki, płaty lasów iglastych (<i>Podocarpus</i> , <i>Widdringtonia</i>); w części SW zarośla i krzaczasta (bushveld) sawanna; duże zróżnicowanie gat. fauny; endemiczne żaby, ostrosęp brodaty i in.	202200
2. Drakensberg mountain higher than 2500m – Drakensberg alti-montane grasslands and woodlands (AT1003)	Najwyższe partie Gór Smoczycy położone między Lesotho a prowincją Kwazulu-Natal	Wys. 2500-3842 m n.p.m. Opady: >1000 mm na NE; Temp.: -8° C do 32 °C; śr. 13 °C; litologia: bazalty; gleby: płytkie, kwaśne litosole; roślinność: bezdrzewna roślinność alpejska; duże zróżnicowanie gat. fauny; z ssaków występują głównie zwierzęta kopytne; 250 gat. ptaków z endemicznym górskim świergotkiem (<i>Anthus hoeschi</i>); po 3 gatunki endemicznych żab i jaszczurek.	11900
3. Maputaland-Pondoland bushland and thicknes (AT1012)	Obszar położony między podnóżem G. Smoczycy a wybrzeżem O. Indyjskiego, jednak oddzielonego od niego wąskim ekoregionem East Coast Belt; Durban – East London	Wys. 0-1000 m n.p.m. Opady: 800 mm (75% latem) maleją do 450 mm na S regionu; Temp.: 12° C do 26 °C; litologia: ogromne zróżnicowanie - skały magmowe, osadowe (kreda, kenozoik); gleby: głębokie, dobrze drenowane, a także litosole; 4 duże doliny rzek: Tugela, mBasha, Kei i Great Fish; Roślinność: ok. 7 tys. gat. roślin, mały edemizm; dominują gatunki wiecznie zielone drzew i zarośli; duże zróżnicowanie gat. fauny; z ssaków występują: leopard, serwal, żeneta, bawół, biały i czarny nosorożec, kopytne.	19500

4. East Coast Belt – Kwazulu-Cape coastal forest mosaic (AT0119)	Wąski pas wybrzeża między Przyl. Św. Łucji (prowincja Kwazulu-Natal) a Przyl. Św. Franciszka (prowincja Eastern Cape)	Wys. 0-300 m n.p.m. (450 u podnóża krawędzi G. Smocznych); Opady: 900-1500 mm; Temp.:10° C do 24 °C; litologia: ogromne zróżnicowanie: w podłożu granity, gnejsy, łupki krystaliczne, na N skały prekambryjskie, piaski kwarcowe, skały osadowe formacji Karoo i piaskowce Natal, (kreda, kenozoik), piaski wydmowe Q; gleby: kwaśne, piaszkowe; 18 dużych dolin rozcina ten obszar od Umfolozi na N po Gamtoos na S; głębokie odcinki przełomowe; flora tego regionu dzieli się na 2 subregiony: lasy Tongaland-Pondoland i lasy Afromontane; Ekoregion bardzo bogaty w faunę.	17800
5. Fynbos – Lowland fynbos and renosterveld (AT1202)	Południowo-zachodni pas przyładkowy RPA. Dzieli się na 9 subregionów: West Coast Forelands, Warm Bokkeveld, Elgin Basin, Agulhas Plain, Breede River Valley, South Coast Forelands, Littre Karoo, Langkloof i Southeastern Coast Forelands	Stosunkowo wąski pas wybrzeża O. Atlantyckiego i O. Indyjskiego, bardzo zróżnicowany pod względem geologii, rzeźby (od 0 do 1000 m n.p.m.) oraz warunków klimatycznych. Region przecina 8 dużych dolin rzecznych. Opady w regionie występują głównie zimą (300-700 mm), temperatura rzadko przekracza 30°C. Występuje tu ponad 9 tys. gat. roślin. Jest to największe bogactwo tego regionu. Fynbos w różnych typach występuje na ponad 54% pow. ekoregionu, pozostała część porośnięta jest przez Renosterveld. Fynbos tworzą głównie: <i>Restionaceae</i> (320 gat.); <i>Ericaceae</i> (Wrzosowate) i <i>Proteaceae</i> . Występuje tu 8 głównych typów Fynbosu. Około 80% gatunków to edemity. Fauna ekoregionu także jest bardzo bogata i wykazuje duży endemizm. Występuje tu m.in.: 100 gat ssaków, 288 gat. ptaków, 109 gat. gadów	32600
6. Fynbos in moutains – Montane fynbos and renosterveld (AT1203)	Obszary górskie i wyżynne prowincji Western Cape i niewielki fragmenty z Eastern Cape. Wydziela się tu 4 subregiony: Western Moutains, South Coastal Moutains, Interior	Wys. 1000-2500 m n.p.m.; Opady: 300-2000 mm; niektóre stoki dowietrzne >3000 mm; w W części regionu opady głównie zimą. Temp.: latem do 25 °C; litologia: serie skał osadowych, piaskowce kwarcowe, łupki, prekambryjskie granity. Fynbos tworzą głównie: <i>Restionaceae</i> , <i>Ericaceae</i> (Wrzosowate) osiągające do 2 m wys., <i>Proteaceae</i> - tworzące najwyższą część fynbosu, dochodzącą do 4 m wys. oraz geofity, które pojawiają się licznie po pożarach; 3/4	45800

	Moutains, Littre Karoo Inselbergs	wszystkich gatunków <i>Erica</i> i ponad ½ wszystkich gatunków <i>Protea</i> występują w tym ekoregionie. Drzewa występują tu bardzo rzadko. Jedynie w Górach Cedarberg stwierdzono obecność cedru Clanwilliam, dochodzącego do 6-18 m wysokości. Świat zwierząt jest bardzo bogaty. Stwierdzono tu ok. 130 gat. ssaków, 290 gat. ptaków, 100 gat. gadów (>17% to endemity)	
7. Karoo on West Coast – Succulent Karoo (AT1322)	Obszar rozciągnięty południkowo wzdłuż atlantyckiego wybrzeża PRA, od Luderitz w Namibii po dolinę Olifante. Ekoregion dzieli się na 2 strefy: Namaqualand-Namib (z 6 subregionami) i Southern Karoo (z 3 subregionami).	Obszar zróżnicowany pod względem geologicznym i morfologicznym. Duże deniwelacje spowodowane są przez sąsiedztwo obszarów wyżynnych i górskich (fragmenty Great Escarpment) z dużymi obniżeniami (np. Tanqua Karoo). To wpływa na roczną sumę opadów, która średnio wynosi 150 mm; obszary górskie ok. 400 mm, a najsuchsze ok. 20 mm. Temp. lata >40 °C. Ekoregion zaliczany jest do najbogatszych pod względem florystycznym obszarów suchych na świecie. W regionie występuje ponad 5 tys. gat. sukulentów, czyli 1/2 światowej listy. Około 2 tys. gat. sukulentów to endemity. Ogromne zróżnicowanie gatunkowe geofitów, ponad 630 gat. Kwiaty zajmują ok. 8% pow. zajętej przez florę, ok. 390 gat. to endemity. Występuje 35 gat. drzew, w tym 3 endemity: <i>Pachypodium namaquanum</i> , <i>Aloe dichotoma</i> i <i>Aloe pollansii</i> . Fauna bogata: 78 gat. ssaków (7 endemitów), 226 gat. ptaków (5 endemitów), 115 gat. gadów (48 endemitów).	102700
8. Great Karoo – Nama Karoo (AT1314)	Obszar obejmujący rozległy płaskowyż prowincji przyłaskowych RPA i SW część Namibii.	Wielka Krawędź (Great Escarpment) dzieli ten region na 2 części, wyższą o wys. 900-1300 m n.p.m i niższą o wys. 550-900 m n.p.m. Rzeki regionu to Orange, Sak, Fish; Opady: 100-500 mm; Temp.: śr. min 0°C, śr. max >30°C; amplitudy dzienne >25°C; Geologia: intruzje dolerytowe tworzące wzgórza, skały formacji Dwyka (grupy Ecce i Beaufort). Szata roślinna: dominują suche zarośla skrubu (<i>chaemaphytes</i>) i trawy (<i>hemicryptophytes</i>). Łącznie występuje 2147 gat. roślin (377 endemity). Świat zwierząt ubogi.	351100

<p>9. Kalahari Bushveld – Kalahari Aciacia-Baikiaea woodlands (AT0709)</p>	<p>Na terenie RPA rejon Tuli Blok w prowincji Northern Cape. Pozostały obszar rozciąga się na terenie Botswany i Namibii.</p>	<p>Wys. ok. 1000 m n.p.m. izolowane wzgórza granitowe >1300 m n.p.m. Opady: 300 mm na S; do 600 mm na N regionu; Temp.: śr. min 9-12°C, śr. max 27-30°C; litologia: głównie piaski Kalahari; W S suchszej części ekoregionu występują rzadkie zarośla akacjowe. Dominują głównie ssaki migrujące i duże drapieżniki; 468 gat. ptaków.</p>	<p>335500</p>
<p>10. Kalahari desert – Kalahari xeric savanna (AT1309)</p>	<p>Rozległy obszar obejmujący NW część RPA, S część Botswany i SE część Namibii.</p>	<p>Wys. śr. 1000 m n.p.m. izolowane wzgórza >1600 m n.p.m. Opady: 150 mm na SW; do 500 mm na NE regionu; Temp.: zimą w nocy: -14°C, w dzień 30 °C, latem w nocy 5°C, w dzień 45 °C; litologia: głównie piaski Kalahari; W S suchszej części ekoregionu występują rzadkie trawy, pojedyncze niskie drzewa (w wilgotniejszych miejscach). Dominują głównie ssaki migrujące, małe i duże drapieżniki.</p>	<p>588100</p>
<p>11. Highveld grasslands (AT1009)</p>	<p>Obszar ograniczony Górami Smoczymi na E, suchym Karoo i Kalahari na W, na N sąsiaduje z ekoregionem Bushveldu</p>	<p>Wys. 1400-1800 m n.p.m. Opady letnie: 400-800 mm; Temp.: śr. min 3-6°C, śr. max 21-24°C; extrema: - 11 °C, 38 °C; litologia: głównie piaskowce i łupki sekwencji Karoo; Ekoregion podzielony na 3 strefy, ze względu na dominującą roślinność: wyżynne Kalahari/Karoo z dominującymi trawami i płatami scrubu i drzew; strefy „słodkich” i „gorzkich” traw. Świat zwierząt bogaty, dominują duże ssaki</p>	<p>186200</p>
<p>12. Forests of northern Kwazulu-Natal – Maputaland coastal forest (AT0119)</p>	<p>Obszar lasów ciągnących się od Przylądka Św. Łucji aż po Mozambik</p>	<p>Wys. 0-600 m n.p.m. (grzbiet Lebombo Mountain); Duże znaczenie dla tego obszaru mają jeziora (St. Lucja, Sibayi, Kosi Lake System, Piti); Opady: 600-1000 mm; Temp.: śr. 21-23°C; litologia: dominują piaski; Szata roślinna ekoregionu jest bardzo zróżnicowana. Występują lasy, sawanna parkowa, łąki oraz roślinność obszarów podmokłych i bagiennych. Liczbę gatunków roślin ocenia się na 2500-3000, z czego ponad 200 to endemity. Ok. 100 gat. ssaków (słonie, lwy, lamparty), 470 gat. ptaków; 112 gat. gadów (krokodyl nilowy), 45 gat. płazów.</p>	<p>30200</p>

13. Bushveld – Southern Africa bushveld (AT0717)	Region obejmuje N część RPA, znaczną część Botswany i S Zimbabwe	Znaczny obszar cechuje się wys. 700-1100 m n.p.m. Góry Waterberg osiagają 1200-1500 m n.p.m.; Klimat: 4-8 m-cy ciepły i wilgotny, pozostałe m-ce zimne i suche; Opady: 350-750 mm; w górach 650-900 mm; Temp.: śr. 21 °C, (od -3 °C do 40 °C); Geologia: granity, kwarcyty, piaskowce, łupki i piaski. Ze względu na warunki klimatyczne roślinność wykazuje zróżnicowanie na 2 strefy: sawannę Mopane (w RPA w rejonie Tuli Block) i sawannę parkową z krzewami i mniejszą ilością drzew.	223100
14. Forest in Knysna – Knysna_Amotole montane forests (AT0115)	Obszar w rejonie Knysny na S, ciągnący się pasem w kierunku N do Zatoki Plettenberg.	Ekoregion występujący w 2 rewirach: Lasy Knysna (5-1220 m n.p.m.) i kompleks Amatole położony dalej od wybrzeża (700 – 1250 m n.p.m.); Opady: 750-1500 mm; Temp.: śr. lata 19,7°C, śr. zimy 8,9°C; Geologia: kwarcyty, łupki, piaski wydymowe, piaskowce, mułowce, doleryty. Szata roślinna: jedyny w RPA naturalny las deszczowy, z takimi gat. drzew jak: <i>Podocarpus falcatus</i> , <i>Olea capensis</i> , <i>ocotea bullata</i> , <i>Podocarpus latifolius</i> . Występują epifity: <i>Lycopodium gnidioides</i> i <i>Usnea spp.</i> W regionie występuje 5 gat. ssaków z czerwonej listy RPA.	3100
15. Mangroves - Southern Africa mangroves (AT1405)	Występują wyspowo we wschodniej części wybrzeża RPA		1000
16. Zambezian and Mopane woodlands (AT0725)	Fragmenty terenów w SE części RPA, a także krajach sąsiednich	Roślinność typowa dla sawanny, łąk i skrubu.	473000
17. Albany thickets (AT1201)	Małe fragmenty obszaru RPA w klimacie śródziemnomorskim		17100

Źródło: wg www.routes.co.za/nature/ecoregions.

Source: according: www.routes.co.za/nature/ecoregions.

Tab. 2. Biomy RPA
Tab. 2. Biomes of South Africa

Biom <i>Biome</i>	% pow. RPA <i>% of SA area</i>	% pow. chronionej biomu <i>% of biome's protected area</i>	Liczba typów roślinności <i>Number of vegetation types</i>
Zarośla (Albany Thicket)	2,38	4,50	18
Pustynia (Desert)	0,52	b.d	18
Las (Forest)	0,45	17,90	12
Fynbos Renosterveld	3,92 2,90	20,25 1,67	122
Łąki (Grass- land)	29,00	2,52	80
Nama-Karoo	20,28	0,57	15
Sawanna	33,70	10,15	87
Succulent Karoo	6,80	2,82	68
Wetlands	0,05	b.d	19

Źródło: Department of Environmental Affairs & Tourism, South Africa.

Source: Department of Environmental Affairs & Tourism, South Africa.

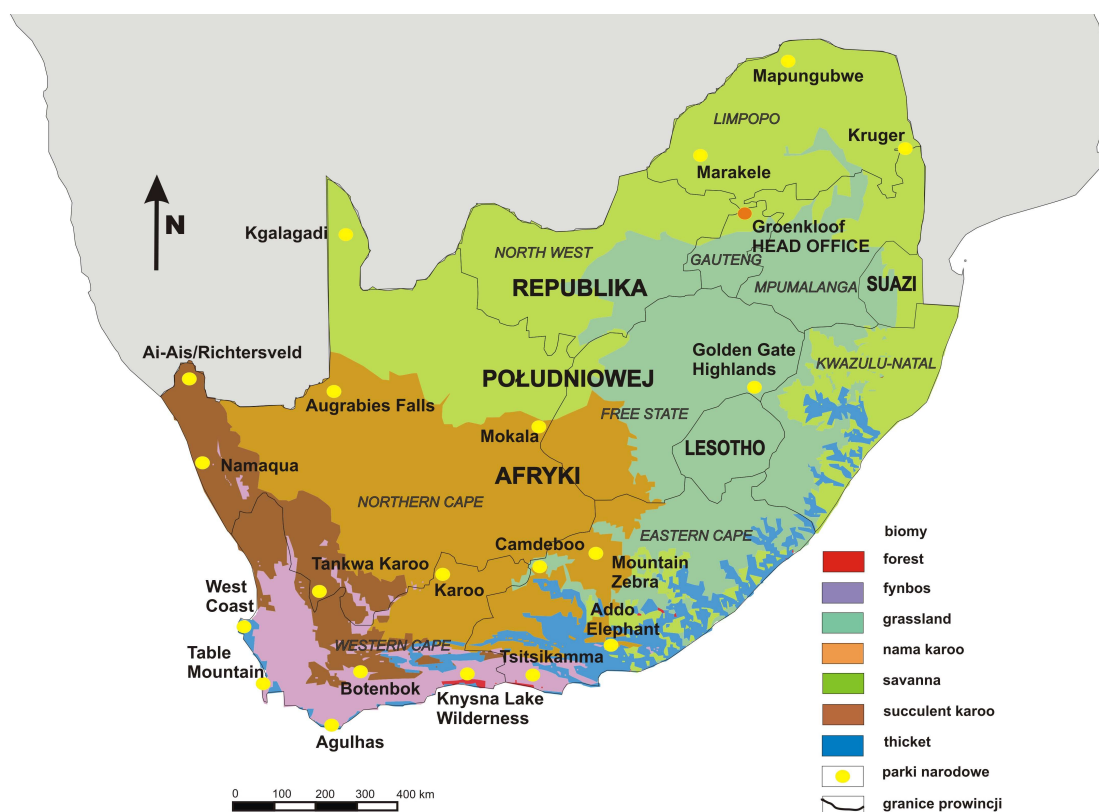
Proteaceae, Restionaceae, Ericaceae, Iridaceae, Rutaceae i Thymelaceae. O wewnętrznym zróżnicowaniu biomu fynbosu świadczy fakt, iż występują w nim aż 122 typy roślinności. Jest to efekt bardzo złożonych warunków siedliskowych i klimatycznych warunkujących rozwój roślinności (Majchrowska, Papińska, 2007).

Succulent Karoo jest ostatnim biemem na terenie RPA zajmującym dość znaczną powierzchnię – ok. 7%. Rozciąga się on od Namibii przez zachodnią część prowincji Northern Cape i północną część prowincji Western Cape. Reprezentowany jest przez 68 typów roślinności. Biom ten tworzą unikalne gatunki roślin, spośród których najbardziej interesujące są sukulenty. Na ok. 10 tys. gatunków występujących na świecie aż połowa znajduje się na obszarze tego biomu, a ok. 2 tys. gatunków to endemity. Stopień endemizmu niektórych rodzin sukulentów, np.: *Mesembryanthemaceae, Euphorbiaceae, Asphodelaceae i Crassulaceae* określany jest aż na 80% (Willis, Smith, 2004). Także wysoki stopień endemizmu wykazuje fauna. Dotyczy to zwłaszcza ssaków i gadów. Succulent Karoo cechuje się występowaniem wielu gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem znajdujących się w Światowej Czerwonej Księdze. Biom ten nie jest wystarczająco chroniony, zaledwie 2,8% jego powierzchni podlega prawnej ochronie.

Biomy: pustyni (desert), lasów (forest), zarośli (Albany Thicket) i obszarów podmokłych (wetlands) zajmują bardzo niewielkie powierzchnie w skali RPA.

Nama Karoo jest jednak obszarem zbyt suchym dla dużych ssaków, typowych na przykład dla sawanny. Dużym stopniem różnorodności gatunkowej cechują się gady, bezkręgowce i owadożerne ptaki. Biom ten uważany jest za ważne centrum endemizmu ptaków, zgłasza gatunków gnieźdzących na ziemi.

Niezwykły pod względem florystycznym jest biom fynbosu (ryc. 1). Cechuje się on ogromnym zróżnicowaniem gatunkowym roślin – 9000 gatunków, z których 6192 gatunki to endemity (NBSAP, 2005). Występuje tu 160 rodzajów i 6 rodzin endemicznych (Podbielkowski, 1997). Między innymi te argumenty zadecydowały o tym, iż biom fynbosu został wyodrębniony jako jedno z 6 państw roślinnych świata – Państwo Przylądkowe (Capensis). Jest ono najmniejszym państwem roślinnym, gdyż zajmuje obszar ok. 77,5 tys. km², niecałe 7% powierzchni RPA. Swoje centrum występowania mają tutaj:

Ryc. 1. Uproszczona mapa biomów i parków narodowych RPA.

Źródło: Department of Environmental Affairs & Tourism, South Africa; www.sanparks.org.

Fig. 1. Simplified map of biomes and national parks of South Africa.

Source: Department of Environmental Affairs & Tourism, South Africa; www.sanparks.org.

Tab. 3. Różnorodność biologiczna prowincji RPA
Tab. 3. Biodiversity of South Africa by provinces

Prowincja Province	Liczba Biomów Number of biomes	Liczba typów roślinności Number of vegetation types	Liczba gatunków roślin Number of plant species	Liczba gatunków endemicznych roślin Number of endemic plant species	Liczba gatunków ssaków Number of mammal species	Liczba gatunków ptaków Number of bird species	Liczba gatunków płazów Number of amphibian species	Liczba gatunków gadów Number of reptile species
Eastern Cape	6	27	6 383	3502	156	384	51	57
Free State	3	14	3 001	675	93	334	29	47
Gauteng	2	6	2 826	443	125	326	25	53
KwaZulu-Natal	3	20	5 515	1584	177	462	68	86
Limpopo	2	15	4 239	883	239	479	44	89
Mpumalanga	2	16	4 593	987	160	464	48	82
Northern Cape	4	20	4 916	2643	139	302	29	53
North West	2	9	2 483	460	138	384	27	59
Western Cape	6	22	9 489	7332	153	305	39	52

Źródło: Department of Environmental Affairs & Tourism, South Africa).

Source: Department of Environmental Affairs & Tourism, South Africa).

Nie ustępują jednak opisanym wyżej biotom stopniem atrakcyjności przyrodniczej, wręcz przeciwnie ich unikalność i znacznie mniejsza dostępność, wpływają na wzrost zainteresowania obszarami ich występowania.

Różnorodność środowiska przyrodniczego można przeanalizować także w odniesieniu do podziału administracyjnego RPA. Zestawione w tabeli 3 dane dotyczące liczby biotom, gatunków roślin i endemitów, liczby gatunków wybranych gromad fauny pokazują, która z prowincji cechuje się największą różnorodnością biologiczną.

OCHRONA PRZYRODY W RPA

Prawna ochrona przyrody w RPA ma długą tradycję, gdyż sięga XIX w. Zaledwie 12 lat po utworzeniu Parku Narodowego w Yellowstone w USA, w 1894 roku powstał rezerwat Phongolo we wschodniej części kraju. W 1895 roku powstał rezerwat St. Lucia, który po licznych przekształceniach formy i powierzchni ochrony, w 1999 roku został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO jako Greater St. Lucia Wetland Park, a w 2007 roku zmieniono jego nazwę na iSimangaliso Wetland Park. Także w XIX wieku, w 1898 roku utworzono rezerwat zwierząt – Sabie Game Reserve, który stał się załącznikiem Parku Narodowego Krugera. W 1926 roku powstało biuro South African National Parks (SANParks), które uczyniono odpowiedzialnym za zarządzanie parkami narodowymi. Obecnie SANParks ma w swojej jurysdykcji 20 parków narodowych (ryc. 1), które zajmują 37 000 km², tj. ok. 3% RPA. W ostatnim okresie podjęto działania do łączenia istniejących parków narodowych z innymi formami ochrony. W ten sposób powstał w 2009 r. Park Narodowy Garden Route, w skład którego wchodzi parki narodowe Tsitsikamma i Wilderness oraz Knysna National Lake Area (www.sanparks.org). Innym przykładem takich działań jest utworzenie Parku Narodowego Greater Addo Elephant złożonego z Parku Narodowego Addo Elephant, z rezerwatu Woody Cape i Morskiego Obszaru Chronionego Eastern Cape. Te tendencje należy ocenić bardzo pozytywnie, gdyż podejmowanie różnorodnych decyzji w odniesieniu do dużego obszaru chronionego jest bardziej spójne i w efekcie powinno to przynieść większe korzyści dla środowiska.

Oczywiście parki narodowe nie są jedyną formą ochrony przyrody na obszarze RPA. Duże znaczenie dla zachowania cennych pod względem bio- i georóżnorodności obszarów odgrywają Parki Pokoju (Peace Parks), które tworzone są na terenach sąsiadujących ze sobą państw. Granice państwowe przecinają różnorodne ekosystemy i dlatego konieczne jest współdziałanie w zakresie ochrony środowiska państw, na obszarze których one występują, w celu zapewnienia chociażby dróg migracji zwierząt, czy przeciwdziałania kłusownictwu. Na terenie RPA znajdują się 3 parki transgraniczne (Ai-Ais/Richtersveld TP, Great Limpopo TP, Kgalagadi TP) i 8 transgranicznych obszarów chronionych (np. Maloti-Drakensberg TCA, Lubombo TCA i in). Ważne miejsca w systemie obszarów chronionych zajmują także obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz rezerваты biosfery UNESCO.

W obrębie poszczególnych prowincji tworzone są obszary chronione różnej rangi, począwszy od Mega Rezerwatów (np. w Prowincji Eastern Cape Baviaanskloof

Mega Reserve, złożony z 11 obszarów chronionych różnej rangi, zarówno państwowych jak i prywatnych), przez rezerwy przyrody, obszary ochrony lasów, przybrzeżnych stref morskich, prywatne parki, rezerwy i farmy, ogrody botaniczne i in. W sumie wszystkie formy ochrony obejmują ok. 6% powierzchni Republiki Południowej Afryki.

TURYSTYKA NA OBSZARACH CHRONIONYCH

Niezaprzeczalne walory przyrodnicze Republiki Południowej Afryki wymagają umiejętnego ich udostępniania i monitorowania ruchu turystycznego. Statystki dotyczące liczby turystów na terenie parków narodowych prowadzi SANParks (tab. 4). Z zestawionych danych wynika ogromna dysproporcja w liczbie turystów odwiedzających poszczególne parki oraz znaczące różnice z roku na rok w tych samych parkach. Na przykład rekordowy względny przyrost liczby odwiedzających z roku na rok odnotowano Parku Narodowym Mapungubwe – 790,5% turystów więcej w roku 2005 w stosunku do roku poprzedzającego, zaś w wartościach bezwzględnych w Parku Narodowym Table Mountain – wzrost o prawie 1 mln turystów w 2007 roku w stosunku do 2006 r. Ten niezwykle imponujący wynik tłumaczy się kilkoma przyczynami. Jedną z nich jest bardzo wyraźny wzrost (o ponad 20%) udziału w ruchu turystycznym ludności murzyńskiej („Black visitors” Annual Report 2007/2008, SANParks). Uważa się również iż jest to efekt bardzo dobrze prowadzonej promocji walorów turystycznych RPA we wszystkich rodzajach mediów w kraju i zagranicą. Najwięcej turystów zagranicznych według danych SANParks (www.sanparks.org) pochodziło z: Niemiec (ponad 180 tys.), Holandii i Wielkiej Brytanii (po 55 tys.) Francji (ok. 33 tys.) i USA (ok. 24 tys.).

Biorąc pod uwagę liczbę turystów odwiedzających poszczególne parki narodowe, można zauważyć iż największą popularnością cieszą się dwa parki: Table Mountain oraz Kruger (tab. 4). Na kolejnych miejscach ulokowały się: Tsitsikamma, Addo Elephant i West Coast. Te 5 parków narodowych skupiało ok. 90% ruchu turystycznego w parkach narodowych, przy czym pierwsze dwa odwiedza ponad 80% turystów.

Czym wytłumaczyć można ten fenomen? Na pewno w znacznej mierze przyczynia się do tego atrakcyjność przyrodnicza tych obszarów. Park Narodowy Table Mountain został utworzony w 1998 roku, w celu ochrony środowiska przyrodniczego pasma Table Mountain (fot. 1) oraz roślinności fynbosu (fot. 2). Obszar Parku obejmuje tereny położone na południe od Kapsztadu (od Signal Hill) aż po kraniec Półwyspu Przylądkowego, czyli Cape Point i Przylądek Dobrej Nadziei (Cape of Good Hope – fot. 3). Nie tylko wcześniej opisana roślinność tego obszaru jest atutem Parku. Bardzo urozmaicona rzeźba o niezwyklej kształtach i dużych deniwelacjach, urozmaicona linia brzegowa i niekojarzona z kontynentem afrykańskim fauna (fot. 4) to kolejne atrakcje tego obszaru.

Tab. 4. Liczba turystów w parkach narodowych RPA

Tab. 4. The numbers of visitors in national parks of South Africa

Nazwa parku Name of the park	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	Średnia Average
Table Mountain	1 289 161	1 438 645 +11,6%*	1 494 263 +3,9%	1 479 308 -1,0%	2 478 951 +67,6%	2 477 569 -0,1%	2 240 841 -9,6%	1 842 677
Kruger	1 059 122	1 336 981 +26,2%	1 285 232 -3,9%	1 243 467 -3,2%	1 313 185 +5,6%	1 396 054 +6,3%	1 326 054 -5,0%	1 280 014
Tsitsikamma	203 678	200 840 -1,4%	180 231 -10,3%	162 549 -9,8%	185 116 +13,9%	177 722 -4,0%	155 762 -12,4%	180 843
Addo	122 123	117 037 -4,2%	132 734 +13,4%	134 112 +1,0%	160 810 +19,9%	162 884 +1,3%	144 586 -11,2%	139 184
West Coast	89 577	65 678 -26,7%	85 798 +30,6%	140 664 +63,9%	154 185 +9,6%	154 697 +0,3%	154 222 -0,3%	120 689
Augrabies	69 224	57 174 -17,4%	58 209 +1,8%	61 746 +6,1%	83 269 +34,9%	70 483 -15,4%	63 182 -10,4%	66 184
Camdeboo	—	—	—	—	—	43 383	40 424 -6,8%	41 904
Karoo	31 583	28 263 -10,5%	28 037 -0,8%	23 111 -17,6%	31 469 +36,2%	32 491 +3,2%	35 000 +7,7%	29 993
Golden Gate	27 256	19 935 -26,9%	21 870 +9,7%	25 101 +14,8%	32688 +30,2%	39 172 +19,8%	37 399 -4,5%	29 060
Agulhas	28 670	24 561 -14,3%	27 022 +10,0%	23 480 -13,1%	27 460 +17,0%	28 698 +4,5%	21 595 -24,8%	25 927
Kgalagadi	25 166	24 609 -2,2%	23 709 -3,7%	21 811 -8,0%	23 955 +9,8%	25 928 +8,2%	26 439 +2,0%	24 517
Wilderness	23 078	36 805 +59,5%	21 471 -41,7%	16 042 -25,3%	17 620 +9,8%	17 427 -1,1%	27 388 +57,2%	22 833
Marakele	11 802	17 276 +46,4%	18 626 +7,8%	19 143 +2,8%	20 463 +6,9%	24 203 +18,3%	23 002 -5,0%	19 216
Mountain Zebra	14 634	13 560 -7,3%	16 554 +22,1%	13 044 -21,2%	16 245 +24,5%	17 962 +10,6%	16 821 -6,4%	15 546
Mapungubwe	538	1 197 +122,5%	10 659 +790,5%	20 370 +91,1%	21 775 +6,9%	22 801 +4,7%	27 321 +19,8%	14 952
Bontebok	15 638	16 553 +5,9%	15 074 -8,9%	8 724 -42,1%	5 599 -35,8%	11 966 +113,7%	13 982 +16,8%	12 505
Namaqua	—	1 377 +0,0%	3 902 +183,4%	2 804 -28,1%	10 817 +285,8%	8 641 -20,1%	7 478 -13,5%	5 837
Mokala	—	—	—	—	—	3 377	5 693 +68,6%	4 535
Richtersveld	4 488	3 717 -17,2%	3 331 -10,4%	725 -78,2%	3 732 +414,8%	5 279 +41,5%	5 095 -3,5%	3 767
Vaalbos	2 980	2 366 -20,6%	4 461 +88,5%	1 606 -64,0%	476 -70,4%	—	—	2 378
Tankwa Karoo	102	203 +99,0%	—	—	—	—	2 455	920
Suma	3 018 820	3 406 777 +12,85%	3 431 183 +0,72%	3 397 807 -0,97%	4 587 815 +35,02%	4 720 737 +2,9%	4 374 739 -7,33%	4 276 840

Źródło: www.sanparks.org.

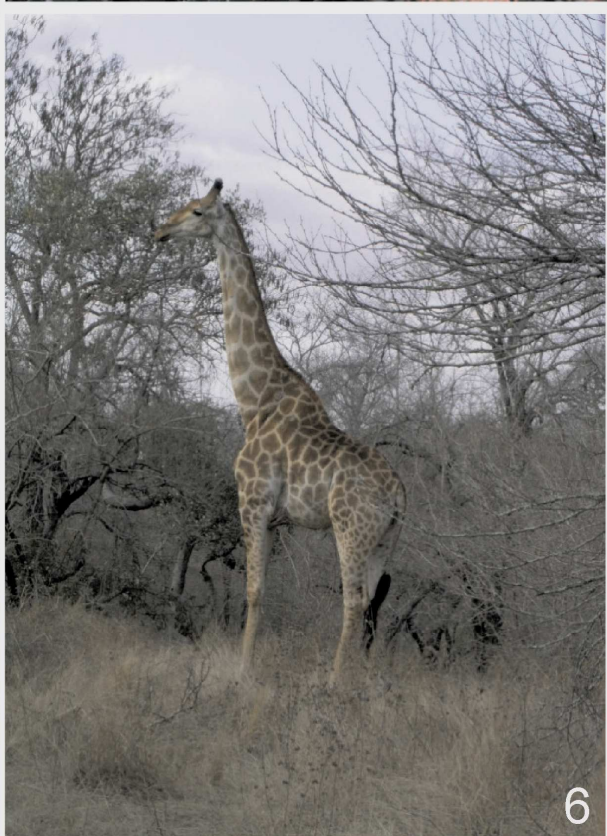
Source: www.sanparks.org.

Na dużą liczbę turystów odwiedzających ten obszar na pewno ma bliskość miasta Kapsztad (Cape Town), z dużym międzynarodowym lotniskiem, portem morskim, wysoko rozwiniętym przemysłem i światowej sławy ośrodkami naukowymi, w tym medycznymi (pierwszy na świecie przeszczep serca w 1967 r.). Nie bez znaczenia są też korzystne warunki klimatyczne i brak zagrożenia malarią. Zapewne znaczna część turystów biznesowych i medycznych (chirurgia plastyczna, kardiochirurgia, transplantacje organów, ortopedia) odwiedza Park Narodowy Table Mountain „przy okazji”, nie stawiając sobie takiej wizyty za cel wyjazdu (Tourism, 2010).

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku turystów odwiedzających Park Narodowy Krugera, gdyż nie można tu mówić o przypadkowych turystach. Do tego największego (prawie 20 tys.km²) Parku Narodowego RPA przyjeżdżają przede wszystkim ci, którzy chcą poznać typową afrykańską sawannę (fot. 5, 6) czy ustrzelić obiektywem aparatu „wielką 5” (big five), czyli lwa, lamparta, nosorożca, bawoła i słonia. Mimo dużej liczby odwiedzających ten Park ogromna jego powierzchnia zapewnia pewną intymność, tak niezbędną przy podpatrywaniu przyrody. Służby Parku zapewniają turystom różnorodne formy penetracji terenu (jeepami, odkrytymi ciężarówkami, pieszo), a także bardzo kompetentnie opracowane materiały edukacyjne (mapy, atlasy zwierząt itp. – Jacana, 2000). Infrastruktura turystyczna dostosowana jest dla turystów o różnych wymaganiach i możliwościach finansowych. Wstęp na teren Parku należy do najtańszych w RPA, co także wpływa na jego dostępność dla przeciętnego turysty.

Niezwykły jak na warunki środowiskowe RPA jest Tsitsikamma NP. Ochronie podlega tu przede wszystkim zachowany naturalny fragment lasu z takimi gatunkami jak *Podocarpus falcata* i *Quteniqua yellowwood*, który stanowi jeden z biomów najmniejszych pod względem zajmowanej powierzchni w RPA (tab. 2). Zasięg lasów w RPA ograniczony jest do obszarów, które otrzymują średnio rocznie opady powyżej 525 mm (w regionach z opadami zimowymi) i 725 mm (w regionach z opadami letnimi). Takich terenów spełniających powyższe kryteria jest na terenie RPA bardzo niewiele, stąd biom ten ograniczony jest do bardzo małej powierzchni. Jedną z atrakcji turystycznych jest „Big Tree”, czyli drzewo liczące 36,6 m wysokości, którego wiek szacowany jest na 800 lat (Majchrowska, Papińska, 2008). W Parku ochronie podlega także pas morza sięgający ok. 5,5 km w głąb Oceanu Indyjskiego z bogatym życiem biologicznym i strefą występowania pływów. Park rozciąga się 80 km pasem od Krom River Forest Station do Salt River, pomiędzy Górami Tsitsikamma a wybrzeżem, z klifami sięgającymi 180 m wysokości. Krajobraz Parku urozmaicają ponadto głęboko wcięte doliny 5 rzek, np. Storm River (Bloukrans Bridge 216 m, 3 najwyższy most, z którego odbywają się skoki na bungee). Obecnie (od 2009 r.) park Tsitsikamma wchodzi w skład systemu Garden Route NP. Połączenie trzech obszarów o wybitnych walorach przyrodniczych w jeden system, stwarza lepsze możliwości do prawidłowego zarządzania parkiem narodowym i jego udostępniania.

Fot. 1. Góra Stołowa.

Photo 1. Table Mountain.

Fot. 2. Roślinność fynbosu - *Leucospermum cordifolium*: Pincushion Proteaceae.

Photo 2. Vegetation of fynbos - *Leucospermum cordifolium*: Pincushion Proteaceae.

Fot.3. Przylądek Dobrej Nadziei.

Photo 3. Cape of Good Hope.

Fot. 4. Pingwiny w Parku Narodowym Table Mountain.

Photo 4. The Jackass Penguins on Table Mountain National Park.

Fot. 5. Krajobraz sawanny z zebami.

Photo 5. Savanna landscape with Burchell's zebras.

Fot. 6. Żyrafa w Parku Narodowym Krugera.

Photo 6. Giraffe in Kruger National Park.

Wszystkie fotografie E. Papińska, 2005.

All photos E. Papińska, 2005.

Przeprowadzone obserwacje terenowe (przejechanych ponad 10 tys. km, obcowanie z przyrodą w 12 parkach narodowych i innych obszarach chronionych) potwierdzają wyniki analiz ruchu turystycznego. Podglądanie dzikich zwierząt występujących w ich naturalnym otoczeniu, kontrasty występujące w krajobrazie (tereny suche, sawanny, lasy, zarośla itd.), urozmaicona rzeźba terenu i linia brzegowa (półwyspy, zatoki, wyspy) i wiele innych atrakcji czeka na turystę przyjeżdżającego tylko do tych 3 parków, scharakteryzowanych powyżej. Oprócz niepodważalnych walorów przyrodniczych dużym ich atutem jest dostępność komunikacyjna. Do parku Krugera można szybko dojechać z Johannesburga lub dolecieć samolotem (na terenie Parku zlokalizowane jest lotnisko w Skukuzie). Do Tsitsikamy najszybciej dojechać można z Kapsztadu. Dla zagranicznych turystów przyjeżdżających często na 7 lub 14 - dniowy pobyt łatwość dojazdu ma istotne znaczenie, a zarówno Johannesburg jak i Kapsztad posiadają lotniska międzynarodowe i dobrą bazę hotelową. W tym kontekście najlepszą dostępność ma Park Narodowy Góry Stołowej, który położony jest w bezpośrednim sąsiedztwie Kapsztadu, co odzwierciedla się w liczbie turystów odwiedzających ten Park.

PODSUMOWANIE

Przedstawiona ogromna różnorodność krajobrazów RPA wyrażona liczbą ekoregionów czy biomów stwarza potencjalne warunki dla rozwoju turystyki. Analizując ruch turystyczny na przyrodniczo najcenniejszych terenach objętych ochroną prawną można stwierdzić, że skupia się on głównie na obszarze tych parków narodowych, które charakteryzują się wybitnymi walorami krajobrazowymi, nie tylko w skali RPA, ale także w skali Afryki czy nawet całego świata. Dobitym przykładem jest Table Mountain NP, chroniący m.in. fragmenty fynbosu (najmniejszego Państwa

Roślinnego świata - Capensis), którego pozostałe walory przedstawiono wyżej. Nie oznacza to jednak, że pozostałe parki narodowe, w obrębie których ten ruch turystyczny jest mniejszy, nie cechują się atrakcyjnością. Niezapomniane wrażenia pozostawia kwitnąca półpustynia w Namaqua NP czy krajobrazy Gór Smocznych w Golden Gate NP. Należy podkreślić, że nie tylko walory krajobrazowe decydują o liczbie turystów przybywających na ich tereny. W przypadku RPA ogromne znaczenie ma historia i aktualna sytuacja polityczna, przekładająca się na bezpieczeństwo turystów. Ostatnie doniesienia medialne z World Cup 2010, nie zachęcają do wyjazdów turystycznych do RPA.

Warto jednak zauważyć, że ostatnia dekada cechuje się rozwojem gałęzi branży turystycznej określanej mianem ekoturystyki. Zdaniem D. Zaręby (2008) jest to „najczystsza” forma podróżowania przyjazna środowisku, ponieważ odbywa się zwykle na obszarach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, bezpośrednio przyczyniając się do ochrony środowiska naturalnego i kulturowego tych regionów, a jej uczestnikami są ludzie o dużej świadomości ekologicznej i wrażliwości przyrodniczej. Na terenie RPA powstały już różnego rodzaju organizacje i fundacje, które za cel działania stawiają przed sobą rozwój ekoturystyki. Jedną z nich jest Conservation Corporation Africa (CCA), która stawia przed sobą 3 główne cele: troskę o ziemię (kraj), troskę o dziką przyrodę i troskę o ludzi (CCA, 2010). Inną, wyrosłą na gruncie brytyjskim jest BAOBAB Alternative Roots to Travel, touroperator specjalizujący się w organizacji wyjazdów ekoturystycznych na terenie RPA i innych krajów afrykańskich. Za swoją działalność w 2004 roku otrzymał nagrodę the Responsible Tourism Award (BAOBAB, 2010).

Ogromne bogactwo biologiczne i zróżnicowanie krajobrazów Republiki Południowej Afryki stwarza temu krajowi ogromne możliwości rozwoju ekoturystyki. Jednak aby było to możliwe musi być gdzie przyjeżdżać – oznacza to, że te niezwykle interesujące obiekty przyrodnicze muszą być odpowiednio chronione, by następne pokolenia miały także szansę zobaczyć tę różnorodność świata przyrody. Działania podejmowane przez instytucje rządowe i prywatne, zmierzające do sprawnego i efektywnego zarządzania obszarami chronionymi oraz rozwijania zrównoważonej turystyki przynoszą już konkretne, wymierne korzyści – czy to w postaci wzrostu liczby zatrudnionych w turystyce, czy też wpływów do budżetu (Tourism, 2010).

LITERATURA

- BAOBAB, 2010: <http://www.baobabtravel.com>.
- CCA 2010, <http://www.ccafrica.com/vision/default.asp>.
- Jacana 2000: Kruger National Park Ecozone Map by Jacana Maps and Kruger National Park.
- Low A. B. & Rebelo A. G., 1996, *Vegetation of South Africa, Lesotho and Swaziland*, Department of Environmental Affairs and Tourism, Pretoria.
- Majchrowska A., Papińska E., 2007: Fynbos of South Africa, *Sowriemiennyj Naucznyj Wiestnik*, No. 18 (26).
- Majchrowska A., Papińska E., 2008: The South African Landscape Diversity and its Protection, *Sowriemiennyj Naucznyj Wiestnik*, No. 28 (54).
- NBSAP – South Africa’s National Biodiversity Strategy And Action Plan, 2005, Country Study, Department: Environmental Affairs and Tourism, Pretoria.
- Olson D. M., Dinerstein E., Wikramanayake E. D., Burgess N. D., Powell G. V. N., Underwood E. C., D’Amico J. A., Itoua I., Strand H. E., Morrison J. C., Loucks C. J., Allnutt T. F., Rickett T. H., Kura Y., Lamoreux J. F., Wettengel W.W., Hedao P., Kassem K. R., 2001: Terrestrial Ecoregions of the World: A New Map of Life on Earth, *BioScience*, vol. 51 No. 11, pp. 933-938.
- Podbielkowski Z., 1997: Szata roślinna Ziemi, *Wielka Encyklopedia Geografii Świata*, T. VII. Wydawnictwo Kurpisz S.C., Poznań.
- Tourism, 2010, *South Africa Yearbook 2009/2010*: <http://www.gcis.gov.za>.
- Willis W. K., Smith G. F., 2004: The Global Strategy for Plant Conservation: implications for succulent plant conservation in South Africa, *Aloe* 41, 1.
- WWF, 1999: *WWF in Action. Ecoregion-based Conservation*, WWF’s Global Conservation Programme 1999/2000.
- www.sanparks.org.
- Zaręba D., 2008: *Ekoturystyka. Wyzwania i nadzieje*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.